

19 October 2020

Archaeological report regarding the removal of the archaeological site in the Venizelos metro Station/Thessaloniki

I was asked by the Association of Greek Archaeologists to express my opinion on the recent ministerial decision for the removal and relocation of the antiquities that were discovered at the excavation site known as the Venizelos Station in Thessaloniki. Based on the necessary documentation my opinion is as follows:

The contemporary city of Thessaloniki has the misfortune of sitting atop its ancient predecessor. Despite the vagaries of history, including the redesign of the urban infrastructure following the fire of 1917, in many places, the contemporary streets lie directly above the ancient street system. It should thus have been no surprise when the ongoing excavations for the metro uncovered vast stretches of the Late Antique street system beneath the odos Egnatia – with remarkable evidence of a Tetrapylon built on the crossroad, the marble paving, sewer system, and even evidence of colonnades and shops. I had a chance to see part of the excavations during a visit to Thessaloniki in the summer of 2017. These discoveries are all the more remarkable in their uniqueness, for we have very little physical evidence preserved for urbanism in the Late Antique and Byzantine periods, and this gives the discoveries in Thessaloniki added importance. [NB: I included a discussion of this in my 2019 book, *Eastern Medieval Architecture*, pp. 151-55.]

The recent decisions concerning the Venizelos metro station have consequently horrified archaeologists around the world. Last March, the Greek Government determined to go against the ministerial decision to preserve of the archaeological evidence in situ (as had been agreed in 2017), and to promote dismantling the whole archaeological site (1.513 s.m.) and rearranging it at a later date on the same level of the Egnatia-Venizelos trench. This solution would cause irreparable harm to the antiquities and result in the loss of considerable historical evidence in the process. The dismantling of the ancient remains would require all the buildings and part of the paving to be cut into pieces, moved away from the excavation area through small openings (dim.: 5x7,18 and 6,50x9,68 m.), then put into storage, and subsequently reassembled with a modern substratum and binder material after the construction work is finished.

This decision goes against international policies concerning the preservation of the tangible cultural heritage of humanity deemed worthy of protection. The unique and impressive evidence of the ancient urban structure at the Venizelos Station clearly falls into this category. The proposal of dismantling and reconstructing the monuments in the Venizelos archaeological site unquestionably violates the concept of authenticity, as it was first defined in the Venice Charter (1964).

As a specialist in Byzantine architecture and archaeology, who has worked at sites across the eastern Mediterranean through my 40-year career – including as a member of the Ephoreia of Byzantine Antiquities (Kavala, 1986-87) – I recommend that the antiquities at the Venizelos Station should remain in situ, as the proposal of dismantling and relocating them is against the code of scientific ethics.

Respectfully yours,

Robert G. Ousterhout

Professor of Byzantine Art and Architecture, Emeritus

email: ousterob@sas.upenn.edu

cellphone: (215) 410-1420

Former Director, Center for Ancient Studies at the University of Pennsylvania

Former President, Byzantine Studies Association of North America

Former President, U.S. National Committee for Byzantine Studies

tel (215) 896-8327 fax (215) 573-2210

19 Οκτωβρίου 2020

Αρχαιολογική αναφορά σχετικά με την απόσπαση του αρχαιολογικού χώρου στον σταθμό Βενιζέλου του Μητροπολιτικού Σιδηροδρόμου Θεσσαλονίκης

Μετά από αίτημα του Συλλόγου Ελλήνων Αρχαιολόγων να εκφράσω την άποψή μου για την πρόσφατη Υπουργική Απόφαση για την απόσπαση και επανατοποθέτηση των αρχαιοτήτων που αποκαλύφθηκαν κατά την ανασκαφή στον χώρο που είναι γνωστός

ως Σταθμός Βενιζέλου στη Θεσσαλονίκη. Με βάση την απαραίτητη τεκμηρίωση η απόψη μου εκτίθεται παρακάτω:

Η σύγχρονη Θεσσαλονίκη έχει την ατυχία να υπέρκειται της αρχαίας προκατόχου της. Παρά τις μεγάλες ανατροπές στην ιστορία της, συμπεριλαμβανομένου του ανασχεδιασμού του αστικού της ιστού μετά την πυρκαγιά του 1917, σε πολλά σημεία οι σύγχρονοι δρόμοι βρίσκονται ακριβώς πάνω από το αρχαίο οδικό δίκτυο. Κατά τούτο δεν θα πρέπει να αποτελέσει έκπληξη πως κατά τις διενεργούμενες ανασκαφές για τον μητροπολιτικό σιδηρόδρομο αποκαλύφθηκαν μεγάλα τμήματα του οδικού δικτύου της Ύστερης Αρχαιότητας κάτω από την σημερινή οδό Εγνατία – με τα εντυπωσιακά ευρήματα ενός Τετραπύλου κτισμένου πάνω σε διασταύρωση, του μαρμάρινου οδοστρώματος, του αποχετευτικού συστήματος, και ακόμη καταλοίπων από κιονοστοιχίες και καταστήματα. Είχα την ευκαιρία να δω τμήμα των ανασκαφών κατά την επίσκεψή μου στη Θεσσαλονίκη το καλοκαίρι του 2017. Αυτές οι ανακαλύψεις καθίστανται ακόμη πιο σημαντικές εξαιτίας της μοναδικότητάς τους, καθώς έχουν διασωθεί ελάχιστες υλικές μαρτυρίες του αστικού περιβάλλοντος από την Ύστερη Αρχαιότητα και τους βυζαντινούς χρόνους, γεγονός που προσδίδει προστιθέμενη αξία στο εύρημα της Θεσσαλονίκης. [Σημ.: Το θέμα αυτό με απασχόλησε και στο βιβλίο μου, *Eastern Medieval Architecture*, σσ. 151-55, 2019].

Οι πρόσφατες αποφάσεις για τον σταθμό στην οδό Βενιζέλου έχουν προκαλέσει τον αποτροπιασμό των αρχαιολόγων διεθνώς. Τον περασμένο Μάρτιο η Ελληνική Κυβέρνηση αποφάσισε να ανατρέψει την Υπουργική Απόφαση για τη διατήρηση των αρχαιολογικών ευρημάτων κατά χώραν (*in situ*, όπως είχε συμφωνηθεί το 2017), και να προωθήσει το διαμελισμό και απόσπαση ολόκληρου του αρχαιολογικού χώρου (1.513 τ.μ.) και την επανατοποθέτηση του σε μεταγενέστερο χρόνο στο ίδιο επίπεδο, στο όρυγμα της διασταύρωσης Εγνατίας-Βενιζέλου.

Η λύση αυτή θα προκαλέσει ανεπανόρθωτη βλάβη στις αρχαιότητες και θα έχει ως αποτέλεσμα την απώλεια σημαντικών ιστορικών στοιχείων. Για την απόσπαση των αρχαίων καταλοίπων θα χρειαστεί όλα τα κτίρια και μέρος του οδοστρώματος να τεμαχιστούν, να απομακρυνθούν από το ανασκαφικό πεδίο μέσα από μικρά ανοίγματα (διαστάσεων: 5X7,18 και 6,50X9,68 μ.), να αποθηκευτούν και μελλοντικά να επανασυναρμολογηθούν και επανατοποθετηθούν σε σύγχρονη υπόβαση και νέο συνδυαστικό υλικό, όταν ολοκληρωθεί το κατασκευαστικό έργο.

Η παραπάνω απόφαση αντιβαίνει τις διεθνείς πρακτικές για τη διατήρηση της υλικής πολιτιστικής κληρονομιάς της ανθρωπότητας που κρίνεται άξια προστασίας. Το εντυπωσιακό και μοναδικό εύρημα του αρχαίου αστικού ιστού στο σταθμό της οδού Βενιζέλου εμπίπτει σε αυτήν την κατηγορία. Η πρόταση για διάλυση και ανακατασκευή των μνημείων στον αρχαιολογικό χώρο του σταθμού της οδού Βενιζέλου παραβιάζει αναμφισβήτητα τις αρχές της αυθεντικότητας, όπως ορίστηκαν για πρώτη φορά στη Χάρτα της Βενετίας (1964).

Ως ειδικός στη Βυζαντινή αρχιτεκτονική και αρχαιολογία, έχοντας εργαστεί σε μνημεία και χώρους σε ολόκληρη την Ανατολική Μεσόγειο κατά την τεσσαρακονταετή καριέρα μου, (ανάμεσα στα άλλα και σε Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων, Καβάλα 1986-7), συνιστώ την κατά χώραν (*in situ*) διατήρηση των αρχαιοτήτων στον σταθμό της οδού Βενιζέλου, καθώς η πρόταση για την αποσυναρμολόγηση και επανατοποθέτησή τους αντίκειται στον κώδικα της επιστημονικής ηθικής.

Μετά τιμής,

|

—

υ

Robert G. Ousterhout

Καθηγητής Βυζαντινής Τέχνης και Αρχιτεκτονικής, Ομότιμος

email: ousterob@sas.upenn.edu

Κιν.: (215) 410-1420

Πρ. Διευθυντής του Κέντρου Σπουδών της Αρχαιότητας του Πανεπιστημίου της Pennsylvania

Πρ. Πρόεδρος της Εταιρείας Βυζαντινών Σπουδών της Β. Αμερικής

Πρ. Πρόεδρος της Εθνικής Επιτροπής Βυζαντινών Σπουδών των Η.Π.Α.